

SELITEV JE TEŽKA – PRIJATELJI JO OLAJŠAJO: BRANJE SLIKANIC O TEMI PRISELJEVANJA

DRAGICA HARAMIJA^{1,2} IN JANJA BATIČ¹

¹ Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Maribor, Slovenija

E-pošta: dragica.haramija@um.si, janja.batic@um.si

² Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija

E-pošta: dragica.haramija@um.si

Povzetek Prvi del naslova poglavja se nanaša na podnaslov slikanice *Moji odeji* (2014) Irene Kobald in Freye Blackwood; slikanica je analizirana v osrednjem delu poglavja, ki je namenjeno branju kakovostnih slikanic s temo otrok priseljencev in razvijanju njihovih odnosov v novi skupnosti. Ob pregledu tovrstne slikaniške produkcije se je pokazalo, da je učenje jezika (sporazumevalna zmožnost; pridobivanje besedišča) za otroke, učence in učenke priseljence nujna za kakovostna medvrstniška razmerja v zanje novem okolju. Slikanica je oblika knjige, ki enakovredno združuje dva koda sporočanja, besednega in vizualnega, zato lahko otrok in učenec priseljenec ali učenka priseljenka skozi nebesedni del slikanice, torej skozi likovno govorico prepozna podobe, ob tem pa se seznanja z besediščem in postopoma spozna drugi ali tuji jezik. V analizi so uporabljene oblikovna, vsebinska in sumativna analiza izbranega primera, predstavljene pa so še nekatere druge kakovostne slikanice z literarnimi liki otrok kot priseljencev in njihov medvrstniški položaj v novem okolju.

Ključne besede:

gradniki
bralne
pismenosti,
otroška
književnost,
slikanice,
likovna
umetnost,
*Moji
odeji*

MOVING IS HARD – FRIENDS MAKE IT EASIER: READING PICTURE BOOKS ON THE SUBJECT OF IMMIGRATION

DRAGICA HARAMIJA^{1,2} & JANJA BATIČ¹

¹ University of Maribor, Faculty of Education, Maribor, Slovenia
E-mail: dragica.haramija@um.si

² University of Maribor, Faculty of Arts, Maribor, Slovenia
E-mail: dragica.haramija@um.si

Abstract The first part of the title of the chapter refers to the subtitle of the picture book *My Two Blankets* by Irena Kobald and Freya Blackwood (2014); the picture book is analysed in the main part of the chapter, which looks at reading quality picture books on the theme of children of immigrants and developing their relationships in their new community. A review of this type of picture book shows that for children, immigrant pupils, learning a language (ability to communicate, acquiring a vocabulary) is essential for quality interaction with their peers in their new environment. Picture books are a medium that equally combine two codes of communication, the verbal and the visual, so the immigrant child and pupil can recognise images through the non-verbal part of the picture book and thus become familiar through the illustrations with the vocabulary and gradually get to know the other or foreign language. A formal, contextual and summative analysis of the chosen example is given, and a number of other quality picture books with literary figures of immigrant children and the situation with their peers in their new environment are also presented.

Keywords:
components of
reading
literacy,
children's
literature,
picture
books,
illustration,
*My Two
Blankets*

1 Uvod¹

Poglavje predstavlja primere kakovostnih slikanic in predstavi možnosti za vključevanje leposlovnih besedil v branje učencev priseljencev in učenk priseljenk, ki jim je slovenščina drugi ali tuji jezik (v nadaljevanju SDTJ). Slikanica je namreč oblika knjige, ki enakovredno združuje dva koda sporočanja, besednega in vizualnega. Otrok in učenec priseljenec ali učenka priseljenka lahko skozi nebesedni del slikanice, torej skozi likovno govorico prepozna podobe, ob tem pa se seznanja z besediščem in postopoma spozna drugi ali tuji jezik.

1.1 Medkulturnost v književnosti za otroke

Jožica Čeh Steger (2020: 378) navaja različne modele tujega v literaturi: »Medkulturnost implicira različne izkušnje tujosti, ki se zrcalijo tudi v literarnih besedilih. /.../ Tuje ni objektivna lastnost, ampak dinamičen pojem, ki nastaja v odnosu do lastnega.« V nadaljevanju avtorica navaja, da sta med prostorskimi modeli tujega, ki jih je razvil Ortrud Gutjahr, za medkulturno književnost pomembna zlasti dva: model tujega kot še neznanega in tuje, ki prihaja v notranji/zunanji prostor.

V modelu tuje kot še neznanega gre za obogatitev lastnega s pomočjo tujega. /.../ Literarna dela lahko prikazujejo, kako se tuje spreminja v znano in poznano. Pri tej inscenaciji tujega ima odločilno vlogo topos popotovanja. Tipične literarne osebe so pustolovci, odkritelji, raziskovalci, osvajalci, naseljenci, priseljenci, izseljenci, kolonizatorji idr. V dialogu s tujim niso le tisti, ki gredo na tuje, marveč tudi tisti, ki ostanejo doma. V tem primeru gre za model tujega v notranjem prostoru, v katerem so tipične literarne osebe priseljenci, begunci, iskalci azila, zdomci, dvojniki, različne etnične skupine idr. (Čeh Steger 2020: 378; po Hofmann 2006).

¹ Poglavje je Haramija napisala v okviru raziskovalnega programa št. P6-0156 (Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine – vodja programa prof. dr. Marko Jesenšek), ki ga je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna. Poglavje je Batič napisali v okviru projekta OBJEM – Bralna pismenost in razvoj slovenščine (Ozaveščanje, Branje, Jezik, Evalvacija, Modeli), šifra projekta OP20.01462, vodja dr. Sandra Mršnik, ki ga vodi Zavod RS za šolstvo: Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

S stališča slikaniške produkcije se pojavljata oba modela, odvisno je, kdo je pripovedovalec in kako je odnos tujega in domačega uprizorjen. Za slikaniško produkcijo, v kateri je tema priseljevanja, velja večinoma tretji model. Jožica Čeh Steger navaja tudi raziskovalca Ortfrieda Schöffterja, ki je v proučevanje uvedel štiri modele tujega: tuje kot resonanca lastnega, tuje kot protipodoba lastnega, tuje kot dopolnitev lastnega in tuje kot komplementarnost (Čeh Steger 2020: 379–381). Komplementarnost izhaja iz medkulturnosti, pri čemer »tujega ne vgrajuje v lastno, ampak ga spoštuje v njegovi tujosti« (Čeh Steger 2020: 381), kar v slikanicah pomeni vključujoč odnos z otrokom ali mladostnikom priseljencem, mladostnico priseljenko na besedilni in ilustrativni ravni.

V nadaljevanju se osredinjamo na multimodalno analizo izbrane slikanice, ki je s stališča vsebine in oblike primerna za branje učencev priseljencev in učenek priseljenk (naslovniška odprtost besedila in ilustracij), ki jim je SDTJ.

Med devetimi gradniki bralne pismenosti, ki so bili razviti v projektu OBJEM, se v prispevku naslanjamo zlasti na tretjega, to je razumevanje koncepta bralnega gradiva, ta vsebuje elemente multimodalnosti, in na peti gradnik, besedišče.

V predhodnih raziskavah, povezanih s književnostjo o razumevanju jezika (jezikov), medkulturnosti, večkulturnosti, vključujočih odnosih v temah otroških in mladinskih literarnih del (prim. Haramija 2017, 2020; Haramija in Pulko 2020), se je pokazalo, da bi tovrstna besedila smeli uvrstiti v več skupin. Med skupinami sta dve, ki se tematološko navezujeta na otroke ali mladostnike in mladostnice, ki jim je državni jezik, jezik okolja in jezik izobraževanja tuji jezik:

- Besedila, ki tematizirajo različnost vere ali rase, ki ju je mogoče preseči s prijateljstvom,² npr. slikanica, ki sta jo soustvarila pisatelj Rafik Schami in ilustrator Ole Könnecke *Kako se je pogumni očka nehal bati tujcev*. Medkulturnost v otroški in mladinski prozi se na motivno-tematski ravni ukvarja z vprašanji o razlikah in podobnostih, ki so kulturno pogojene, kar

² Med tovrstna besedila sodijo npr. povesti *Prijatelja* in *Kebarie* Janje Vidmar (obe sta po obliki ilustrirani knjigi), kratke realistične zgodbe v slikaniški izdaji *Autobus Rose Parks* (rasizem, povezan z Afroameričani v ZDA) Maurizia A. C. Quarella in Fabrizia Sileia, *Mala Alma na veliki poti* Milana Dekleve in Huiqin Wang ter *Drugačen* Kathryn Cave in Chrisa Riddella. *Mala Alma na veliki poti* je potopis in biografija sedemletnega potovanja Alme Karlin okrog sveta. Ne gre za otroški literarni lik, iz avtoričinih biografskih potopisov (npr. Samotno potovanje 1969) pa vemo, da se je marsikdaj počutila tujko ter občutila tujost in samoto.

pa je odvisno tudi od časa nastanka literarnega dela; zato smo izbirali dela, ki so nastala v zadnjih nekaj letih in odslikavajo podobo otroka v sodobnem svetu.

- Besedila o otrocih ali mladostnikih beguncih,³ npr. slikanica *Moji odeji* Irene Kobald in Freye Blackwood.

Daljša besedila, povesti in romani, za otroke in mladostnike, ki jim je SDTJ, so zaradi nepoznavanja jezika (zlasti besedišča) prezahtevna, so pa pomembna za vključujoče odnose vseh vpletenih v izobraževalni proces, lahko ugotovimo, da so ta namenjena zlasti tistim, katerih prvi (materni) jezik je slovenščina. Med navedenimi deli, ki se sicer pogosto navezujejo na sporazumevalne težave, ki jih ima otrok ali mladostnik priseljenec, mladostnica priseljenka, velja posebej izpostaviti dve: realistično povest, izdano v obliki ilustrirane knjige, ki jo je napisal Joke van Leeuwen, *Ko je oče postal grm*, in kratko realistično zgodbo *Moji odeji* Irene Kobald in Freye Blackwood (slikanica). Besedili tematizirata položaj jezika; to vprašanje je povezano s temo otroka begunca. Naslovniško odprta realistična kratkoprozna besedila s temo priseljevanja in medkulturnosti, izdana v slikaniški obliki, ki nimajo natančno določene starosti (glavnega) literarnega lika in zato upoštevajo kronološko starost (odraslost) potencialnega bralca ali bralke, so lahko dober most do branja tudi za otroke in mladostnike, mladostnice, ki jim je SDTJ.

1.2 Pomen vizualnega koda sporočanja v slikanicah

Vizualni kod sporočanja ima v slikanicah za učence priseljence in učenke priseljenke, ki jim je SDTJ, pomembno vlogo. Kakovostne slikanice sodijo med multimodalna besedila, ki združujejo verbalni in vizualni kod sporočanja, med obema pa je vzpostavljen vsebinski in oblikovni odnos. Oblikovni odnos se nanaša na postavitve besedila in ilustracij (npr. ilustracije in besedilo so ločene celote, besedilo je postavljeno v barvno enovite dele ilustracije). Vsebinski odnos se nanaša na informacije, ki jih podajata besedilo in ilustracija. Informacije v besedilu in ilustracije se lahko ponovijo (simetrična interakcija), lahko se dopolnjujejo (komplementarna interakcija), lahko pa je odnos tudi bolj kompleksen (stopnjevalna interakcija) (prim.

³ Med daljša prozna besedila o temi otrok beguncev npr. romani *Božiček v nšesu* Cvetke Bevc, *Princeska z napako* in *Črna vrana* Janje Vidmar, pretresljiv roman, ki ga je po resničnih dogodkih zapisal Giuseppe Catozzella *Nikoli ne reci, da te je strah* slikanica; pa tudi delo Neli K. Filipič *Požar*, in povest *Ko je oče postal grm* (ilustrirana knjiga), ki jo je napisala Joke van Leeuwen.

Nikolajeva 2003). Razbiranje pomenov iz obeh kodov sporočanja je proces, ki zahteva branje besedila in natančno ter aktivno opazovanje ilustracij. V sodobnih slikanicah pogosto zasledimo dopolnjevanje obeh kodov sporočanja, medtem ko je za starejše slikanice bolj značilno ponavljanje informacij. Pri tem je treba opozoriti, da zaradi bogatih likovnih izraznih sredstev, ki jih imajo na voljo ilustratorji, redko zasledimo popolno ponavljanje. Tudi kadar se informacija ponovi, običajno prinese še dodatne informacije (odnos med literarnimi liki, podrobno prikazano prizorišče, razpoloženje itd.). Kadar se informacija iz besedila ponovi v ilustraciji, je dejansko prevedena v vizualni govor, ki je »nekakšna nema vzporednica verbalnemu govoru« (Butina 1995: 33). Hkrati pa, kot pravi Milan Butina (1995: 36), oba govora nista enaka in podaja naslednji primer:

koliko besed je potrebno za opis nekega drevesa nasproti zaznavi tega drevesa, ki pove o njem toliko in toliko stvari. Drevo lahko opišem kot prostorsko strukturo debla, vej in listja, besede nizam v času. Vidna zaznava drevesa mi to pove v enem samem pogledu, izloči torej dimenzijo časa in spregovori o drevesu v treh dimenzijah prostora istočasno. Različnost dimenzij, ki jih uporabljata verbalni in vizualni govor, je bistvena razlika med njima.

V slikanicah je vizualni kod sporočanja še bolj kompleksen, saj ne gre za zaznavanje objektov v naravi, ampak za ogledovanje likovnih del. Kakovostna slikanica je artefakt in predstavlja stik bralca z likovno umetnostjo. Če nadgradimo primer z drevesom, to pomeni, da bralec, bralka slikanice ne opazuje dejanskega drevesa, ampak ilustratorjevo (umetnikovo) interpretacijo drevesa.

Če vizualno vsakdanjost opredelimo kot ozadje in s tem kot osnovo likovne umetnosti, se pozornost likovnega umetnika usmerja na tiste njene dele, ki se mu zdijo vredni in potrebni obdelave. Vsega vizualno prisotnega sveta ni mogoče nikoli zaobjeti, zato celota vidnega sveta ne more biti predmet pozornosti likovnega umetnika, ampak vedno samo posebno, izbrano področje vidnega in tistega, kar lahko izrazimo z vidnimi likovnimi izraznimi sredstvi. (Butina 1995: 22)

Ilustratorji in ilustratorke ne izhajajo samo iz vidnega sveta, ampak je običajno njihovo izhodišče besedilo. Slednje ne narekuje samo tega, kaj bo v ilustraciji upodobljeno (motiv), ampak tudi to, kako oz. na kakšen način bo upodobljeno (likovna govorica). Ko govorimo o motivu, torej o tem, kaj je upodobljeno v slikanicah, lahko identificiramo dva načina predstavljanja, in sicer Doonan (1993) govori o označevanju in ponazoritvi. Kadar s sliko prikažemo konkreten objekt, ga označimo (vizualni znak za jabolko označi jabolko), se pomen znaka nanaša na objekt. V ilustracijah so najpogosteje upodobljeni literarni liki, dogodki, prizorišča. Drugi način je ponazoritev, kar pomeni, da slike prikažejo neke abstraktne pojme, ideje. Teh ni mogoče videti neposredno, ampak jih je treba razbrati iz ilustracij. Interpretacija ponazoritev je bolj odprta in bolj zahtevna kot interpretacija označitev. Z ilustracij je tako mogoče razbirati razpoloženje, medsebojne odnose, književni čas. Drugi pomemben vidik je seveda tudi likovna govorica ilustratorja ali ilustratorke (umetnika ali umetnice), ki se nanaša na rabo likovnih izraznih sredstev (likovni elementi in kompozicijski elementi, likovne tehnike in materiali). Kakovostne slikanice so največkrat prvi stik otroka z likovno umetnostjo, torej preden otrok doživi umetnine v galeriji ali muzeju, lahko vstopi v svet likovne umetnosti skozi slikanico. Ob slikanici se lahko otrok seznanj z likovno umetnostjo, z umetniškimi gibanji, slogi, umetniki itd. (Sipe 2001).

Likovna dela umetnikov so običajno večplastna in odprta za interpretacijo (Shulman Herz 2010). Likovna umetnost ima pomembno vlogo za razumevanje drugih kultur, saj »vključevanje v umetnost drugih omogoča, da vidimo in občutimo svet kot onik« (Robinson in Aronica 2015: 135). Umetnine otrokom omogočajo, da se nanje odzovejo na svoj, edinstven način ter ponujajo veliko možnosti za učenje o svetu in različnih kulturah, s tem pa pomembno vplivajo na otrokov osebni, moralni, družbeni in kulturni razvoj (Hosack Janes 2014). Prav tako pa ima umetnost pomembno vlogo pri krepitvi socialnega in čustvenega razvoja otrok (Farrington idr. 2019), saj lahko s pomočjo likovne umetnosti otroci krepijo socialne in čustvene kompetence. Slednje se nanašajo na pet področij, in sicer: 1) samozavedanje (prepoznavanje in poimenovanje čustev ter razumevanje njihovega vpliva na vedenje, ustrezna samozaznava, prepoznavanje lastnih močnih področij, samozaupanje in samoučinkovitost), 2) samouravnavanje (nadzor impulzov in uravnavanje čustev, misli, vedenj, spoprijemanje s stresom, samodisciplina, samomotivacija, postavljanje ciljev in organizacijske spretnosti), 3) socialno zavedanje (zavzemanje perspektive drugega, empatija, sprejemanje in pozitivno

vrednotenje raznolikosti ter spoštovanje drugih), 4) odnosne spretnosti (komunikacijske kompetence, socialna vključenost, vzpostavljanje odnosov in timsko delo) in 5) odgovorno sprejemanje odločitev (prepoznavanje problemov, analiziranje situacij, reševanje problemov, vrednotenje in presojanje, reflektiranje in osebna, moralna, etična odgovornost) (Tacol 2019). Pogovor in dejavnosti ob likovnih delih (tudi ilustracijah) lahko načrtujemo tako, da otrokom omogočimo krepitev socialnih in čustvenih kompetenc. Primer iz priručnika *Ferdo se uči o sebi in drugih*, Socialno in čustveno učenje s pomočjo likovne umetnosti (Irman Kolar idr. 2020): Ob ogledu fotografije *Dekle s krubom* (1970) Stojana Kerblerja otroci s pomočjo pogovora in likovnih dejavnosti krepijo socialno zavedanje, predvsem zavzemanje perspektive drugega. Na fotografiji je v osrednji del postavljena deklica, ki se naslanja na zid, v rokah drži dva hlebca kruha. Dejavnost je organizirana tako, da otroci delajo v parih. En otrok dobi kopijo spodnjega dela fotografije, drugi pa kopijo zgornjega dela fotografije. Otroka narišeta manjkajoči polovici po lastni zamisli, nato sledi pogovor o tem, kaj sta narisala in ogled celotne fotografije. Pogovor je usmerjen v razmišljanje o tem, kako se deklica počuti, kako bi se sami počutili na njenem mestu itd. Otroci se morajo vživeti v vlogo deklice in prepoznati čustva in okoliščine, ki so privedle do njenega počutja. Pri tem prepoznavajo lastna čustva in tako krepijo samozavedanje.

1.3 Slikanice s temo otroka oz. učenca priseljenca ali učenke priseljenke

V slikaniški produkciji je tujost/različnost pogosto predstavljena; iskali smo gradiva, ki so kakovostna v obeh kodih sporočanja, v besedilu in ilustracijah. Za mlajše otroke je tuje velikokrat predstavljeno skozi živalsko zgodbo, npr. slonček Elmer v istoimenski avtorski slikanici Davida McKeeja, Podganek v avtorski slikanici *Žabec in tujec* Maxa Velthuijsa, vendar smo se omejili zgolj na človeške literarne like in njihove odnose v novem okolju. Temu kriteriju vsaj delno ustreza slikanica *Drugačen* (2001) pisateljice Kathryn Cave in ilustratorja Chrisa Riddella (2001). Zelo pomemben del so ilustracije, ki prikažejo Drugačnega in Čudnega, zlasti pa na koncu, ko k njima prisede deček, ki v besedilu ni omenjen (Cave 2001: 27): »In ko se je na vratih pojavil nekdo še bolj čuden in nenavaden, nista rekla, da jima ni všeč in da ne sodi k njima. Malo sta se stisnila in naredila prostor še zanj.« Zelo podobno je koncipirana tema v leposlovno-informativni ilustrirani knjigi Nine Novak Keber z ilustracijami Mojce Fo *Moj prijatelj je drugačen* (2016), v kateri se prijateljstvo med prvoosebni pripovedovalcem, neimenovanim dečkom, in s Kosova priseljenim

Jetmirjem, razvija postopoma. Omeniti velja še slikanico o odnosih, zaupanju in prijaznosti *Ali te lahko objamem močno* (2011) pisateljice Neli Kodrič Filipič in ilustratorja Damijana Stepančiča, v kateri je glavni literarni lik odrasli.

Ob temi otrok priseljencev so se v slikanicah pokazale štiri variante, ki se navezujejo na prostorski model tujega, ki prihaja v notranji/zunanji prostor, in sicer se za navezovanje medvrstniških stikov kot zelo pomemben dejavnik pokaže znanje jezika, ne nazadnje tudi izražanje samo. V članku *Selitvena dinamika slovenskega prostora v zgodovinski perspektivi* Marina Lukšič Hacin poudarja (2018: 68):

Emigranti/izseljenci in imigranti/priseljenci so ena in ista populacija ljudi, ki jo (analitično) opazujemo z dveh različnih gledišč. Migrant/selivec je hkrati imigrant/priseljenec in emigrant/izseljenec. Migracijska politika moderne demokratične države bi tako morala biti sestavljena iz imigracijske in emigracijske politike /.../. Njuno razhajanje, morda celo njuna popolna različnost, v smislu »za naše po svetu vse« – »prišlekom le najnujnejše«, je plod metodološkega nacionalizma/rasizma (Wimmer, Glick Schiller 2003), ki se pogosto zrcali tudi v diskurzih, ko za opis »naših po svetu« uporabljamo druge pojme kot za opis »ljudi, ki so prišli k nam«.

V slikaniški produkciji smo iskali besedila, v katerih je otrok priseljenec sprejet in vzpostavi kakovostne medvrstniške odnose, seveda pa obstajajo tudi slikanice, ki predstavljajo brezbriznost in neetično vedenje literarnih likov do otrok ali mladostnikov priseljencev in mladostnic priseljenk, do katerih se vedejo vzvišeno in se postavijo do vrstnika, vrstnice v večvrednostni položaj, ker so domačini, domačinke, otrok priseljenec pa je tujec in to tudi ostane.

V avtorski slikanici *Živa Žganc* (2011) Aarona Blabeyja je glavni lik mlajša deklica, ki se zaradi očetove službe z družino pogosto seli. Besedilo ne pove, kje vse je živela, ilustracije pa prikažejo kip svobode v New Yorku, kenguruja (Avstralija). Večkrat je na ilustracijah opaziti škatlo (simbol selitve) kot nekakšen ponavljajoči motiv in marjetico kot simbol ljubezni (ves čas jo ima zataknjeno za klobuček); tudi v posvetilu na začetku slikanice je ob marjetici zapis, da jo avtor poklanja vsem 'tanovim'. Živa ima bujno domišljijo (na ilustraciji je upodobljena kot na zajtrku pri Alici v čudežni deželi) in veliko hobijev, zato se skoraj nikoli ne počuti osamljeno.

Sovraži prvi šolski dan, ko je spet 'tanova' (ilustracija prikazuje, kako stoji pred razredom in se očitno predstavlja), v zadrego jo spravlja prvi odmor za kosilo (ilustracija prikazuje, kako stoji sama, vrstniki in vrstnice se zabavajo), in sošolce, sošolke, ki se spravljaajo na druge. Želi si, da bi imela družina svoj dom za vedno, želi si pripadati skupnosti.

Avtorska slikanica Sibylle Delacroix *Ptič na moji rami* (2019) je prvoosebna realistična kratka zgodba; je pripoved priseljene deklice, ki je nihče ne opazi. Boji se prvega šolskega dne, a je nihče sploh ne opazi. Počuti se vedno slabše, njena samopodoba postaja vedno bolj nizka, vedno manj se ceni. Vizualno je samopodoba predstavljena s ptičem: najprej je majhen – to je le majhen dvom v samozavesti, ptič vsak dan raste in deklčina samopodoba je vedno bolj skrhana. Ko pa k njej pristopi sošolka Zoja in ji podari droben trakec za lase, deklica premaga velikanskega ptiča, ta izgine, saj ima deklica zdaj prijateljico. Ptičev govor je postavljen v intraikonično besedilo, s čimer avtorica razmeji resničnost (deklčin vsakdanji svet, medvrstniške odnose in nizko samopodobo) in ptičev šepet, govorjenje, kričanje, ki predstavljajo deklčin notranji svet osamljenosti.

Kako se je pogumni očka nehal bati tujcev (2016), katere avtorja sta Rafik Schami in Ole Könnecke je odlična slikanica o preseganju stereotipov. Deklica (neimenovana prvoosebna pripovedovalka) ima najboljšo prijateljico Bašo, ki je priseljenka iz Tanzanije, kar je omenjeno le mimogrede in na način, da poudari, da imajo predsodke odrasli, otroci pa večinoma ne. Deklčin oče ne mara temnopoltih priseljencev, ker jih je veliko in ker ne razume njihovih jezikov, deklica temu pravi, da se jih boji. Preobrat, ko oče spozna Bašino družino, in začne pripovedovati in izvajati čarodejske točke, je poklon strpnosti, saj se je – kakor ugotavlja deklica – nehal bati tujcev. Spoznavanje druge kulture očeta spremeni, saj kar spozna, ni več tuje.

V predstavljenih treh slikanicah gre za kratke realistične zgodbe z otrokom kot glavnim literarnim likom, ki prvoosebno pripoveduje o medvrstniških odnosih in sprejemanju različnosti. Glavni literarni liki so deklice, ki so v zgodbah postavljene v različne položaje. Živa Žganc je samozavestna deklica, ki se očitno ne trudi preveč z navezovanjem stikov, saj ve, da je njeno bivanje v nekem prostoru omejeno, ker se bodo spet selili (Blabey 2011: 28): »Kakor koli, zdaj že vem, kako se hitro spoprijateljš z dekleti.« Živa sodi v model tujega kot še neznanega, a najverjetneje

tuje tudi ostane, saj ob selitvah nima dovolj časa, da bi navezala pristne in poglobljene stike. V slikanici *Ptič na moji rami* se zdi, da se glavni literarni lik ni priselil od daleč, deklica nima jezikovnih težav, pestita jo osamljenost in nizka samopodoba; ko sošolka Zoja naveže stik z deklico, težav ni več. Dve od navedenih slikanic se motivno navezujeta tudi na težave, ki izhajajo iz nepoznavanja jezika(-ov). V slikanici *Kako se je pogumni očka nehal bati tujcev* ima težave oče, ki tujcev ne sprejema in ga moti, da v njegovi deželi tujci govorijo v drugih jezikih. Vrstniki in vrstnice priseljene deklice Baše, ki se je najbrž priselila v ranem otroštvu, saj je navedeno, da se je rodila v Tanzaniji, ne pa da bi tam tudi živela, s sprejemanjem nimajo težav.

2 Slikanica *Moji odeji* (2014) Irene Kobald in Freye Blackwood

2.1 Metodologija

Pregledana je bila literatura, ki vsebuje teoretična izhodišča o medkulturnosti v književnih delih, literatura z opisi virov in viri (s poudarkom na slikaniški produkciji), zlasti za otroke in učence priseljence, ki jim je SDTJ, pri čemer smo izbirali med gradivi, ki so kakovostna in vsebujejo vključujoče odnose med literarnimi liki. V nadaljevanju je navedenih nekaj slikanic, ki sodijo med kakovostna gradiva in ustrezajo zastavljenim kriterijem. Na podlagi predhodne analize slikaniške produkcije je bila kot vzorčni primer izbrana slikanica avtoric Irene Kobald in Freye Blackwood *Moji odeji* (2014). To je slikanica, ki se hkrati lahko uvršča v oba zgoraj navedena tematska sklopa: upoveduje pomen učenja (drugega) jezika, glavni literarni lik je deklica begunka, ki se priseli v novo/neznano okolje.

Multimodalna analiza vsebuje tri sklope:

- Oblikovna analiza: vsebuje osnovne podatke o slikanici, analiza parabesedila (naslovnica, vezni listi, notranja naslovnica) in oblikovnega odnosa med besedilom in ilustracijami.
- Vsebinska analiza slikanice, ki poda razmerje med tem, kaj je napisano v besedilu in kaj v ilustracijah. Kadar ima slikanica ilustracijo na posamezni strani, je to enota analize, če pa je ilustracija dvostranska, jemljemo to kot enoto.
- Sumativna analiza, in sicer kako besedilo in ilustracija skupaj podata informacije o književnem času, prostoru, literarnih likih itd.

Predstavljene so možnosti izvedbe učenja besedišča za otroke ali mladostnike priseljence. Sledijo sklepne ugotovitve.

2.2 Analiza slikanice

Za analizo smo izbrali slikanico *Moji odeji* Irene Kobald in Freye Blackwood, v slovenščino je delo prevedla Barbara Majcenovič Kline. V slovenščini je bilo delo izdano leta 2014 (original je bil izdan 2014). V tej slikanici, ki tematološko sodi v dve skupini, in sicer med besedila o otroku beguncu in med besedila, ki tematizirajo položaj novega jezika, se kažeta oba modela tujega: model tujega v notranjem prostoru (deklica Kozolec⁴) in obogatitev lastnega s pomočjo tujega (deklica ni poimenovana).

Skozi jezikovno različnost je predstavljena stiska deklice Kozolec, ki se je morala zaradi vojne preseliti v drugo državo. Kljub miru je v novi domovini vse drugače: okus hrane, drugačne so rastline, živali, celo veter piha drugače, predvsem pa ljudje govorijo v drugem jeziku. Ker deklica ne razume jezika, se počuti osamljeno (Kobald 2014: 11): »Ko sem bila doma, sem se zavila v odejo svojih besed in glasov. Rekla sem ji moja stara odeja.« V parku spozna vrstnico, s katero se začne družiti in ta ji pomaga pri spoznavanju novega jezika, novih besed. Besede (Kobald 2014: 27) »kmalu nič več niso zveneale tako hladne in ostre. Njihov zven je postajal topel in mehak. Tkala sem novo odejo.«

⁴ V izvirmiku je ime Cartwheel, kar se nanaša na prevračanje kozolcev. Ne vemo, kako je deklici v resnici ime. Kozolec (Cartwheel) je deklico klicala teta preden se je začela vojna. Ime samo po sebi simbolizira igrivost, lahkotnost in brezskrbno otroštvo, polno smeha in radoživosti.

Slika 1: *Moji odeji*

Vir: Irena Kobald in Freya Blackwood 2014: 22–23

Parabesedilo slikanice je sestavljeno iz ilustrirane naslovnice in notranje naslovnice. Na naslovnici (slika 1) sta upodobljeni dve deklici. Na levi strani je svetlopolta deklica v modrih oblačilih in z velikim modrim dežnikom. Ob njej pod istim dežnikom stoji temnopolta deklica, ki v rokah drži majhen dvodimenzionalen papirnati dežnik (znak za dežnik). Zgoraj desno je upodobljen golob, ki se v sami slikanici pojavi večkrat in ima lastnost elementa, ki usmeri pozornost na naslednjo stran v slikanici (ang. pageturner). Prostor ni upodobljen, nakazana je le travnata površina pod stopali deklic, kar skupaj z dežnikom nakazuje zunanji prostor. Naslov slikanice in avtorici sta umeščeni v spodnji levi del kompozicije. Naslov je zapisan v dveh toplih barvah (prva beseda v oranžni in druga v rdeči).⁵ V zgornjem delu notranje naslovnice je upodobljena deklica, ki prevrača kozolce. Upodobljena je v nizu gibov, ki nastanejo ob prevračanju kozolcev (sedem upodobitev deklice). Hrbtna stran naslovnice je ilustrirana (prazen moder čoln, okoli katerega je suho listje) in kratko besedilo o zgodbi.

⁵ V izvorniku ima delo podnaslov *Moving is hard – friends make it easier*, kar je tudi naslov pričujočega poglavja.

Notranje strani lahko razdelimo na petnajst dvostranskih ilustracij in eno enostransko ilustracijo (v vse ilustracije je vstavljeno besedilo) (tabela 1).

Tabela 1: Analiza besedila in ilustracij

	Besedilo	Ilustracije	Interpretacija
1.	V dveh kratkih povedih se vzpostavi razmerje med mirom in vojno.	V prvem planu je upodobljena deklica, ki prevrača kozolce. V drugem planu je upodobljen pogled na vas, na tradicionalne afriške okrogle ruralne hiše. Upodobljeni so tudi drugi ljudje in živali. Prevladujejo tople barve (rdeča, oranžna) in prijazno, vedro razpoloženje.	Ilustracije prikažejo varno, prijetno okolje. Čas brezskrbnega otroštva, ki ga simbolizira otroška igra prevračanja kozolcev. Besedilo nakaže dve obdobji, prej in potem.
2.	Selitev zaradi varnosti; prvoosebni pripovedovalki se zdi novo okolje zelo tuje in nenavadno (ljudje, hrana, veter).	V prvem planu je upodobljen vagon, poln ljudi. V ozadju se odpira pogled na mesto. V spodnjem pasu kompozicije so ob progi postavljene odvržene smeti (plastenke). Pozornost pritegneta dve figuri na vlaku, ki stojita tesno skupaj, in sicer deklica in ob njej odrasla oseba. Obe sta oblečeni v pestra oranžna oblačila, medtem ko na celotni kompoziciji prevladujejo hladne in manj pestre barve.	Besedilo in ilustracija govorita o ločenosti od družbe, občutku nepripadanja in tujosti. Varo zavetje doma je zamenjalo hladno, tuje, nepoznano in umazano mesto.
3.	Deklica se počuti osamljeno, ta občutek je zlasti poudarjen zaradi nerazumevanja jezika okolja, ritem tega jezika je drugačen (hladen).	Upodobljena je množica ljudi, ki se steka proti deklici in teti. Figure v prvem planu opazujemo od spodaj navzgor, z oddaljevanjem pa se manjšajo in obračajo proti deklici in teti s torbo v rokah. Ljudje govorijo, kar je upodobljeno z odprtimi usti ljudi in podobami, ki letijo iz njih. Podobe so upodobljene, kot bi bile narisane in izrezane ter prilepljene na kompozicijo (kolaž). Njihova pot je poudarjena s črtami, ki se stekajo k deklici in teti.	Besedilo in ilustracije prinašajo občutek vseobsegajoče osamljenosti. Osamljenost je posledica nerazumevanja jezika. Nakazana je izguba lastne identitete.
4.	Ritem njenega prvega jezika je domač; besede iz	Ilustracija je narejena v oranžnih tonih. Deklica spi z	Odeja simbolizira občutenje doma in varnosti, ki sta

	maternega jezika primerja z odejo. Ker svoj prvi jezik obvlada, je ta odeja velika.	rokami pod glavo in pokrčenimi nogami. Postavljena je v bogato zapolnjeno kompozicijo različnih podob (figura ženske z vrčem na glavi, petelin, kozji glavi, ribi ...)	tesno povezana s poznanim jezikom.
5.	Prvo srečanje z dekletom v parku: pripovedovalko je strah, čeprav se ji je dekle nasmehnilo in ji pomahalo.	Upodobljen je park. Prikazana sta dva časovno ločena dogodka, in sicer prej (deklica Kozolec zagleda deklico v modrem na gugalnici) in potem (deklica Kozolec zapušča park, za roko drži teto in se ozira nazaj, druga deklica ji maha). Drevesa v parku so prikazana tako, da se krošnje dreves zlivajo ena v drugo ter tako ustvarjajo neko zavetje.	Dogodek v parku je kljub strahu deklice Kozolec prelomni dogodek. Prvič (če izvzamemo prvo ilustracijo) je deklica upodobljena bolj dinamično (skloni se in opazuje drugo deklico, obrne se nazaj in razdalja med njo in teto se poveča, kljub temu da jo še vedno drži za roko).
6.	Naslednjič išče v parku prijazno dekle, a ga ni.	Upodobitev deklice Kozolec na mestu, kjer je srečala deklico v modrem (drevo s čolničem).	Občutek osamljenosti ob spoznanju, da deklice ni v parku, je poudarjen z velikim belim praznim prostorom in starimi suhimi jesenskimi listi na tleh.
7.	Šele tretjič je prijazno dekle spet v parku, pripovedovalki pomaga, se ji nasmehne (ob tem ji je prijetno) in spregovori. Ker pripovedovalka ne razume povedanega, jo prevzame občutek hladnosti.	Upodobitev deklice Kozolec s teto na desni strani in deklice v modrem na levi strani. Deklica v modrem kaže z levo roko in govori (upodobitev besed s kolažem). Deklica Kozolec jo opazuje. Upodobitev ptice levo spodaj.	Deklica Kozolec je glede na besedilo vesela, ko ponovno sreča deklico v modrem, a se ob njenem govorjenju ne počuti dobro. Ilustracije pa bolj poudarijo občutek radovednosti, saj deklica Kozolec radovedno nagne glavo v levo stran in opazuje drugo deklico.
8.	Dekle se še naprej trudi vzpostaviti stik in odpelje Kozolec do gugalnice. Tam jo je dekle potiskalo, v pripovedovalki pa se prvič pojavi pozitivno občutje, vzpostavitev prijateljstva.	Deklica Kozolec je upodobljena na gugalnici visoko med oblaki.	Močna dinamika, ki jo ustvarjata figura v gibanju (na gugalnici) in rahel nasmeh na obrazu, prikazuje čustveno stanje deklice Kozolec, ki ga še ne zna izraziti, čeprav si to želi.
9.	Skozi notranji monolog se pripovedovalka sprašuje o identiteti in o svojih občutkih (nemoč, žalost).	Ilustracija je zelo podobna četrti dvostranski ilustraciji, le da je postavljena zrcalno. Deklica Kozolec ne spi, ampak zaskrbljeno sedi.	V svojem varnem zavetju se deklica Kozolec počuti osamljeno in žalostno, ker ne zna ubesediti svojih občutkov v tujem jeziku. Poznane besede (simbolizirane s podobami na odeji) naenkrat niso

			dovolj, da bi se lahko dobro počutila.
10.	Začne se učenje jezika; pripovedovalka ponavlja izgovorjene besede za prijateljico.	Ponovno sta združena dva časovno ločena dogodka, in sicer prej in potem. Najprej sta deklici upodobljeni v parku ob velikem golobu – igralu (leva stran kompozicije). Deklica v modrem podari deklici Kozolec ptička iz papirja (kolaž). Na desni strani je v prvem planu upodobljena deklica Kozolec s ptičkom iz papirja v rokah, nad njo pa so postavljeni še trije.	Deklica v modrem je začela učiti deklico Kozolec novih besed. Iz ilustracije je mogoče razbrati navdušenje deklice v modrem, ko predaja besedo, in zadržanost deklice Kozolec, ko prejme novo besedo in jo mora ponavljati.
11.	Dekle ji ob vsakem srečanju pove nove besede. Učenje jezika je lahko smešno, pa tudi težko; pripovedovalka se včasih počuti neumno, ker ne zna pravilno izgovoriti besed.	Deklici sta upodobljeni trikrat, v treh različnih prostorskih planih (tekata med drevesi, deklici si izmenjujeta besede, sedita pod dežnikom). Še vedno je prisotno nasprotje med toplimi (deklica Kozolec) in hladnimi barvami (svet okoli nje), kompozicija pa je zelo dinamična (slika 1).	Deklici se zblížata in postaneta prijateljici. Deklica Kozolec se počuti včasih veselo, včasih pa žalostno zaradi besed, ki jih težko izgovarja.
13.	Pripovedovalka tudi doma ponavlja besede v novem jeziku; te kmalu niso več tako tuje (to poudari z zvenom besed). Nastaja njena nova odeja iz besed.	Celotna dvostranska ilustracija je zapolnjena z odejo, na njen pa leži deklica Kozolec in v rokah drži list iz papirja (kolaž). Odeja ima nov kos blaga (modri in zeleni toni), v katerem so nove podobe (ptica, drevo, list, jabolko in dežnik).	Novе besede postanejo manj tuje in ob njih se deklica Kozolec počuti tako dobro kot ob svojem prvem jeziku.
14.	Vsak dan doda kakšno novo besedo, vedno več jih je; ne zvenijo več hladno.	V treh sekvencah je upodobljeno, kako nova odeja v prevladujočih modrih tonih raste. Najprej je deklica Kozolec večja od odeje, nato se na odejo naslanja, na zadnji, največji upodobitvi, pa sedi na novi odeji.	Deklica Kozolec ponavlja nove besede in se uči. Sprva so nove besede trde in težke, nato postanejo domače in prijazne. Slednje je prikazano s tem, da je dežnik na začetku prikazan kot trikotnik s črtico, na koncu pa je upodobljen dosti manj poenostavljeno in z več podrobnostmi.
15.	Pripovedovalka, priseljena deklica Kozolec, obvlada jezik svoje nove domovine enako dobro kot materni jezik.	Celotna dvostranska ilustracija, zapolnjena z novo odejo v hladnih odtenkih. Na njej varno sedi deklica Kozolec in bere knjigo.	Nov jezik je postal popolnoma domač in predstavlja deklici Kozolec varnost in sprejetost.

16.	Pripovedovalka utrjuje svojo identiteto.	Enostranska ilustracija. Upodobljen je park. V prvem planu sta upodobljeni obe deklici pri igri. Upodobljeni so tudi ostali otroci na igralih, kolesarji ... Na klopci ob drevesu sedi teta in klepeta z neko žensko. Ilustracija je dinamična in slikovita, saj se prepletajo tople (oblačila ljudi, zastavice, kolo, zmaj, odeja za piknik) in hladne barve (trava, drevesa, nebo).	Deklica Kozolec ponovno prevrača kozolec tako, kot je to počela doma. Ob sebi ima prijateljico, ki jo opazuje in poskuša tudi sama narediti kozolec. Odnos med deklicama se spremeni. Sprva je deklica v modrem učila deklico Kozolec novih besed, sedaj deklica Kozolec uči prijateljico nove spretnosti (slika 2). Pripovedovalka razume, da je identiteta lahko povezana z več jeziki.
-----	--	---	---

Slika 2: *Moji odeji*

Vir: Irena Kobald in Freya Blackwood 2014: 30

2.3 Primer dejavnosti ob slikanici

V projektu DEAL je bila izdelana in preizkušena dejavnost, ki smo jo naslovlili *Odeja iz besed*. Izhodišče priprave je bila prav obravnavana slikanica Moji odeji.

Ime aktivnosti: Odeja iz besed

Cilji aktivnosti:

- uveljavljanje besedišča (poimenovanje) igrač,
- odgovarjanje na vprašanja,
- tvorjenje povedi-

Osnovna starost: 6-8

Tema: najljubša igrača

Kontekst učenja: informálni

Gradivo, potrebno za izvedbo aktivnosti: papir za risanje, barvice, velik papir ("odeja"), lepilo, škarje

Korelacija: likovna umetnost

Predvideno trajanje: do 20 minut

Časovna prilagodljivost: da

Uporaba tehnologije: ne

Oblika aktivnosti: skupinska, individualna

Rezultata:

- otrok poimenuje igračo,
- otrok odgovarja na kratka vprašanja tako, da uporablja pravilne besede, ob tem pa upošteva slovnična pravila (izrača se ustno in pisno).

Usmerjenost v vrsto pismenosti: brainska pismenost, vizualna pismenost, multikulturna in večjezična pismenost.

Potek aktivnosti

Priprava:

Vodja pripravi papir za risanje in barvice, pripravi tudi velik papir ("odeja"), na katerega otroci lepijo svoje risbe.

Temeljno izvajanje aktivnosti:

Za začetno stopnjo znanja jezika da vodja otrokom navodilo, da narišejo svojo najljubšo igračo. Po tem vsak otrok v svojem jeziku poimenuje igračo, ki jo je narisal, in če pozna izraz, imenuje igračo tudi v slovenščini. Če otrok ne zna poimenovati narisane igrače v slovenščini, mu vodja pomaga.

Gradivo za bazo:

vprašanje na karticah:

- Kaidna je tvoja igrača?
- Kdo ti je dal/dala igračo?
- Kako dolgo jo že imaš?
- Zakaj je ta igrača pomemona zate?

1. Kobald, Inena (2014). *Moji odeji*. Ilustracije: Freya Blackwood. Hoče: Skrivnost. (Spletna povezava: <https://www.readline.com/si/projects/24360523/my-own-blankets-1>)

2. Spletna povezava do video posnetka branja slikanice (v angleščini): <https://www.youtube.com/watch?v=sm8BtT62M>.

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+ 2018-1-HR01-KA201-047499

Slika 3: Primer dejavnosti

Vir: DEAL, dejavnost 6 *Odeja iz besed*.

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1WuMwxsgnT6Z9gJlthIAKGTT2tWOjx0LTgdzkNyWiHB0/edit#gid=0>

Zgoraj opisano je le ena od možnosti za pogovor z otrokom priseljencem, saj lahko otrok ali mladostnik oz. mladostnica na tak način spoznava različne besede oz. besedišče, ki je primerno dejanski (kronološki) starosti in je tematsko povezano, npr. poimenovanje živali, rastlin, hrane, značilnosti oseb, čustva ipd. Čeprav je bil primer za projekt DEAL izdelan zlasti za učence in učenke 1. vzgojno-izobraževalnega obdobja, ga je mogoče razširiti na vsa obdobja izobraževanja, seveda s prilagoditvijo vsebine "odeje".

3 Sklep

Branje slikanic lahko razdelimo na več dejavnosti, in sicer branje besedila, ogledovanje ilustracij, iskanje pomenov v besedilu in ilustracijah, pogovor o besedilu in ilustracijah ter produktivni odziv na slikanico. Ob tem lahko otroci in mladi (tudi otroci in mladi priseljenci, mlade priseljenke) spoznavajo nove besede, kulturno okolje, spoznavajo sebe in druge, prepoznajo svoja čustva, vzpostavljajo odnose, razvijajo empatijo in pozitivno vrednotijo različnost.

Ob primerjavi predstavljenih slikanic se jasno izrisujejo nekatere skupne značilnosti in razlike izbranih slikanic (tabela 2). Vsem je skupno to, da predstavljajo model tujega, ki prihaja v notranji prostor, naključje pa je, da so vse prvoosebne pripovedovalke deklice v zgodnjem šolskem obdobju. Bistvena razlika je v prvoosebni pripovedovalki kot glavnem ali stranskem literarnem liku, kar pomeni tudi menjavo perspektive v literarnem smislu (ang. point of view), to je »gledišče ipd. – stališče do ubesedenega sveta, značilna drža pesniškega (literarnega) subjekta do tega sveta.« (Kmecl 1996: 163)

Tabela 2: Literarni liki, njihov položaj in pomen jezika

Odnos do jezika.	Model tujega, ki prihaja v notranji prostor.
Pogum, Živa je redko osamljena, jezik ni bariera.	<i>Živa Žganc</i> , glavni lik je naslovna prvoosebna pripovedovalka, sošolci in sošolke so omenjeni kot množica neimenovanih vrstnikov.
Osamljenost, jezik ni bariera, vrstniki in vrstnice imajo predsodke do nove sošolke.	<i>Ptič na moji rami</i> , glavni lik in prvoosebna pripovedovalka je neimenovana deklica, sošolka Zoja pristopi k njej, ptič (negativna samopodoba) izgine.
Jezik in predsodki so bariera za očeta (stranski lik), ne pa za Bašo in prvoosebno pripovedovalko.	<i>Kako se je pogumni očka nehal bati tujcev</i> , prvoosebna pripovedovalka je neimenovana deklica, prijateljica priseljene Baše.
Jezik je bariera za glavni literarni lik, vendar se jezika s pomočjo prijateljice uspešno uči, jezik in novo okolje postajata domača.	<i>Moji odeji</i> , prvoosebna pripovedovalka je priseljena deklica Kozolec, spoprijatelji se z deklico domačinko.

Natančneje je predstavljena slikanica *Moji odeji*. Analiza slikanice naglasi dva osrednja problema priseljavanja,⁶ in sicer vprašanje jezika in identitete ter vprašanje medsebojnih odnosov. Deklica Kozolec je ob selitvi soočena z izgubo svojega jezika in varnostjo ter domačnostjo, ki jo jezik nudi. V slikanici je z besedo in ilustracijo zelo subtilno prikazana stiska otroka priseljenca. Otrokov prvi (materni) jezik je omejen le na domače okolje, zato je občutek varnosti prav tako omejen le na dom. Na ravni besedila in ilustracije varnost simbolizira odeja v rdečih in oranžnih barvah. Odeja je krpanka različnih motivov dekličinega domačega sveta. Občutki osamljenosti in izgube identitete so podani na ravni besedila in intenzivno naglašeni na ravni ilustracije (topla oranžna oblačila priseljene deklice in tete nasproti hladnemu tujemu svetu modrih in zelenih barv). Jezik oz. nepoznavanje jezika je tisti dejavnik, ki predstavlja otrokovo izolacijo; hkrati pa gre za univerzalni motiv, saj je lahko kateri koli jezik na svetu prvi ali izhodiščni in drugi ali tuji jezik. Deklica Kozolec se znajde pod slapom nenavadnih glasov, tuje besede se v ilustracijo zgrinjajo nad njo kot ostri predmeti, ki jo bodo poškodovali. Ključni moment v slikanici je odnos, ki se vzpostavi med dekletom iz tega velikega mesta in deklico Kozolec. Medsebojni odnos se vzpostavi na pobudo dekleta, ki morda prepozna stisko deklice Kozolec in jo prične učiti besed v novem jeziku. Odnos med obema raste s časom, ki ga preživita skupaj ob učenju novih besed in novo (modro) odejo, ki nastaja ob tem. S tem pa se spreminja tudi odnos deklice Kozolec do same sebe.

⁶ Glede na upodobitev prostorov, oblačilne kulture in barve polti lahko sklepamo, da gre za priseljenko iz neimenovane afriške vasi v veliko industrijsko mesto.

Medsebojni odnos preraste v prijateljstvo, kar je občuteno prikazano v ilustraciji, kjer sedita obe pod istim dežnikom, tako sta bližina in povezanost med njima nedvoumni. Kozolec se ponovno dobro počuti, najde svoj prostor ter občutek varnosti in domačnosti v novem svetu.

Branje slikanice *Moji odeji* je lahko pripomoček za učenje novih besed, kot je prikazano v opisani dejavnosti Odeja iz besed. Hkrati pa je mnogo več kot to, saj besedilo in ilustracije nudijo priložnost za krepitev samozavedanja (prepoznavanje in poimenovanje čustev s pomočjo ilustracij), socialnega zavedanja (razvijanje empatije do priseljene deklice, zavzemanje njene perspektive) in odnosnih spretnosti (vzpostavljanje odnosa med obema deklicama).

Viri

- Bevc, Cvetka, 2018: *Božiček v ušesu*. Maribor: Pivec.
- Blabey, Aaron, 2011: *Živa Žganc*. Ljubljana: Vodnikova založba (DSKG).
- Catozzella, Giuseppe, 2016: *Nikoli ne reci, da te je strah*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Cave, Kathryn in Chris Riddell, 2001: *Drugačen*. Ljubljana: Educy.
- DEAL, dejavnost 6 *Odeja iz besed*:
<<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1WuMwxsgnT6Z9gqJthIAKGTt2tWOjx0LTgdzkNyWiHB0/edit#gid=0>>. (Dostop 22. 4. 2021.)
- Dekleva, Milan in Wang, Huiqin, 2020: *Mala Alma na veliki poti*. Ljubljana : Mladinska knjiga.
- Delacroix, Sibylle, 2019: *Ptič na moji rami*. Hlebcce: Zala.
- Kobald, Irena in Freya Blackwood, 2014: *Moji odeji*. Hoče: Skrivnost.
- Kodrič Filipič, Neli, 2016: *Požar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kodrič Filipič, Neli in Damijan Stepančič, 2011. *Ali te lahko objamem močno?* Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Leeuwen, Johanna Rutgera van, 2012: *Ko je oče postal grm*. Dob pri Domžalah: Miš.
- McKee, David, 1995: *Elmer*. Ljubljana: Epta.
- Novak Keber, Nina in Mojca Fo, 2016: *Moj prijatelj je drugačen*. Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba.
- Schami, Rafik in Ole Könnecke, 2016: *Kako se je pogumni očka nehal bati tujcev*. Hlebcce: Zala.
- Silei, Fabrizio in Maurizio A. C Quarello, 2015: *Avtobus Rose Parks*. Ljubljana: Sanje.
- Velthuijs, Max, 1997. *Žabec in tujec*. Ljubljana: Slovenska knjiga.
- Vidmar, Janja, 2014: *Prijatelj*. Dob pri Domžalah: Miš. Vidmar, Janja, 2010: *Kebarie*. Dob pri Domžalah: Miš.
- Vidmar, Janja, 1998: *Princeska z napako*. Ljubljana: DZS.
- Vidmar, Janja, 2018: *Črna vrana*. Ljubljana : Mladinska knjiga.

Literatura

- Butina, Milan, 1995: *Slikarsko mišljenje. Od vizualnega k likovnemu*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Čeh Steger, Jožica, 2020: Modeli tujega in slovenska literarna klasika v osnovni šoli. Šekli, Matej (ur.), Rezoničnik, Lidija (ur.): *Slovenski jezik in književnost v srednjeevropskem prostoru* [Slovenski slavistični kongres, Gradec/Graz in Maribor, 1.-3. oktober, 8.-9. oktober 2020]. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 377–387.
- Doonan, Jane, 1993: *Looking at pictures in picture books*. Stroud: Thimble Press.

- Farrington, Camille, Maurer, Joseph, Aska McBride, Meredith R., Nagaoka, Jenny, Puller, Jeesica, Shewfelt, Steven, Weiss, Elizabeth M. in Wright, Lindsay, 2019: *Arts education and social-emotional learning outcomes among K-12 students*. <<https://consortium.uchicago.edu/publications/arts-education-and-social-emotional-learning-outcomes>>. (Dostop 26. 4. 2021.)
- Haramija, Dragica, 2017: Vrednote v sodobni mladinski prozi. *Otrok in knjiga: revija za vprašanja mladinske književnosti, književne vzgoje in s knjigo povezanih medijev* 44/99. 15–28.
- Haramija, Dragica, 2020: Medkulturnost v otroški in mladinski prozi. Jesenšek, Marko (ur.): *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine. Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar* (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 135). Maribor: Univerzitetna založba UM: 186–203.
- Haramija, Dragica in Janja Batič, 2020: Razumevanje koncepta bralnega gradiva: 3. gradnik. Haramija, Dragica (ur.): *Gradniki bralne pismenosti: teoretična izhodišča*. Maribor: Univerzitetna založba UM: Pedagoška fakulteta; Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 83–105.
- Haramija, Dragica in Simona Pulko, 2020: Medkulturne teme pri pouku književnosti v osnovni šoli. Šekli, Matej (ur.), Rezoničnik, Lidija (ur.): *Slovenski jezik in književnost v srednjeevropskem prostoru* [Slovenski slavistični kongres, Gradec/Graz in Maribor, 1.-3. oktober, 8.-9. oktober 2020]. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 365–375.
- Hosack Janes, Karen, 2014: *Using the Visual Arts for Cross-curricular Teaching and Learning: Imaginative ideas for primary school*. London and New York: Routledge, Taylor&Francis Group.
- Irman Kolar, Sara, Markež, Nuša, Mlakar, Ajda, Mlakar, Lina, Pevce, Alenka, Resnik Monika, Simšič, Živa, Šplajt, Urška, Ungar, Vanja in Zakšek, Martina, 2020: *Ferdo se uč o sebi in drugih, Socialno in čustveno učenje s pomočjo likovne umetnosti*. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. <<https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/529>>. (Dostop 29. 4. 2021.)
- Lukšič Hacin, Marina, 2018: Selitvena dinamika slovenskega prostora v zgodovinski perspektivi. *Dve domovini: razprave o izseljenstvu* 29/48. 55–72. Dostopno tudi na: <<https://ojs.zrc-sazu.si/twohomelands/article/view/7128/6649>>. (Dostop 23. 4. 2021.)
- Nikolajeva, Maria, 2003: Verbalno in vizualno: slikanica kot medij. *Otrok in knjiga* 30/58. 5–26.
- Robinson, Ken in Aronica, Lou, 2015: *Kreativne šole: Množična revolucija, ki preoblikuje izobraževanje*. Nova Gorica: Eno.
- Shulman Herz, Rebecca, 2010: *Looking at art in the classroom. Art investigations from the Guggenheim Museum*. New York in London: Teachers College, Columbia University.
- Sipe, Lawrence R., 2001: Using Picturebooks to Teach Art History. *Studies in Art Education* 42/3. 197–213.
- Tacol, Alenka, Lekić, Ksenija, Konec Juričič, Nuša, Sedlar Kobe, Nataša in Roškar, Saška, 2019: *Priručnik za preventivno delo z mladostniki: Zorenje skozi To sem jaz, Razvijanje socialnih in čustvenih veščin ter samopodobe*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. <<https://www.nijz.si/sl/prirocnik/tosemjaz>>. (Dostop 29. 4. 2021.)